

ASIGURAREA CALITĂȚII STUDIILOR ÎN ÎNVĂȚĂMÂNTUL SUPERIOR MUZICAL

QUALITY ASSURANCE OF STUDIES IN HIGHER MUSIC EDUCATION

PAVEL GAMURARI³,

doctor în arte, conferențiar universitar,
Academia de Muzică, Teatru și Arte Plastice

<https://orcid.org/0000-0002-7698-6393>

CZU 78:378.014.3(478)

DOI <https://doi.org/10.55383/pacias2023.03>

Procesul de la Bologna și dezvoltarea învățământului superior european au generat schimbări semnificative, inclusiv în asigurarea calității, cu adaptări la nivel național și instituțional. Acest articol a fost elaborat cu sprijinul proiectului QFORTE, în cadrul căruia au fost elaborate și aprobate un set de acte atât la nivel național, cât și la nivel instituțional. S-a acordat atenție învățământului muzical superior, pentru care este crucial să se recunoască specificitatea și să se valorifice diversitatea în procesele de evaluare și acreditare. Articolul explorează rolul muzicii în educație și formare, evidențind nevoia de programe flexibile și resurse adecvate pentru dezvoltarea abilităților artistice și intelectuale ale studenților.

Cuvinte-cheie: *Procesul de la Bologna, asigurarea calității, evaluare, acreditare, diversitate, specificități, proiectul QFORTE*

The Bologna Process and the development of European higher education have brought significant changes, including in quality assurance, with adaptations at national and institutional level. This article was developed with the support of the QFORTE project, where a set of acts were developed and approved at both national and institutional level. Attention was paid to higher music education, for which it is crucial to recognize the peculiarities and capitalize on diversity in the evaluation and accreditation processes. The article explores the role of music in education and training, highlighting the need for flexible programs and adequate resources to develop the students' artistic and intellectual skills.

Keywords: *The Bologna Process, quality assurance, assessment, accreditation, diversity, peculiarities, project QFORTE*

Dezvoltarea și implementarea unei Europe a cunoașterii sau a spațiului european al învățământului superior a generat modificări semnificative la nivel instituțional, regional, național și european. Aceste schimbări au avut un impact considerabil asupra politicilor, strategiilor și cadrului legal, reflectând eforturile de a echilibra colaborarea europeană și concurența globală. În 1999, miniștrii, organizațiile părților interesate și instituțiile de învățământ superior au adoptat obiectivele și liniile de acțiune ale Procesului de la Bologna. De atunci, acestea au „adaptat și adoptat” arhitectura Bologna la contextele lor culturale, politice, sociale și economice [1].

³E-mail: paul.gamurari@amtap.md

Studiile au relevat că adaptările la nivel național și instituțional, în special, în ceea ce privește politicile și practicile de asigurare a calității, au dus atât la convergență cât și la creșterea diversității. Învățământul superior este strâns legat de culturile regionale și naționale. Guvernele și instituțiile europene de învățământ superior au fost surprinse între adaptarea la politicile și cadrele europene comune și menținerea unicității lor naționale/instituționale și culturale. Un domeniu în care politicile și practicile europene, naționale și instituționale converg și diverg este asigurarea calității, esențială în arhitectura de la Bologna.

În ultimele trei decenii istoria și dezvoltarea asigurării calității în cadrul Procesului de la Bologna au fost studiate într-o varietate de rapoarte politice și articole de cercetare. Acestea indică faptul că factori precum masificarea, noul management public și dezvoltarea instituțiilor private de învățământ superior au influențat dezvoltarea asigurării calității în Europa, alături de accentul crescut pe crearea unui sistem european competitiv de învățământ superior. Epoca post-cortină de fier a adus schimbări radicale și provocări profunde pentru universitățile din Europa Centrală și de Est, depășind reformele introduse în unele țări din cadrul Bolognei.

Adaptarea la schimbările politice, cum ar fi epoca postcomunistă, a impus universităților din Europa Centrală și de Est să navigheze între tradiție și reînnoire, răspunzând, în același timp, unei cereri crescute de responsabilitate și transparență într-un mediu de finanțare tot mai dificil. Aceste presiuni au determinat necesitatea dezvoltării unei culturi a calității pentru a aborda provocările învățământului superior globalizat. Există, de asemenea, un decalaj în viziunea dintre profesioniștii din domeniul asigurării calității și personalul academic și studenți. Prezentările au arătat că asigurarea calității este aplicată diferit în Europa, reflectându-se în politicile și practicile din țările europene, cu variații între sistemele bazate pe acreditare și cele bazate pe îmbunătățirea calității, iar în unele sisteme, distincția dintre asigurarea externă și internă a calității nu este evidentă pentru cadrele universitare și personalul administrativ.

Asigurarea calității va juca un rol esențial într-un viitor în care, conform Declarației de la Bologna, programele de învățământ superior vor deveni mai comparabile în întreaga Europă. În țările din cadrul Bologna, agenții de asigurare a calității și de acreditare au fost înființate acolo unde nu existau, conform direcției stabilite de declarație. Standardele și procedurile sunt elaborate la nivel european, iar agențiile au responsabilitatea de a defini responsabilitățile, procesele, procedurile și mecanismele de asigurare a calității.

Muzica, sub multiplele sale forme și funcții, poate fi considerată o artă, o disciplină academică, un instrument esențial pentru construirea identității și coeziunii sociale sau un mijloc relaxant. Ea are puterea de a satisface, irita, provoacă și vindecă, putându-se conecta la intelect, emoții și corp în moduri variate. Efectele muzicii sunt subiective, iar răspunsurile individuale la aceasta sunt diverse. În primul rând, muzica este o formă de artă, oferind o modalitate unică de exprimare a perspectivelor care altfel ar rămâne neexprimate.

Muzicienii își exprimă creativitatea prin performanță, improvizație și compoziție, cu accentul variind în funcție de tradițiile culturale. Învățământul superior în domeniul muzicii include adesea cerințe profesionale extinse, cum ar fi tehnologia muzicală și terapia muzicală [4]. Muzicienii, cu abilități avansate în diverse discipline, produc muzică originală, folosind un vocabular muzical bogat și cunoștințe profunde în elemente precum structura, formă, armonie și istorie. Munca lor este atât fizică cât și intelectuală, și creativă, implicând libertate artistică, disciplină și precizie infailibilă. Un muzician trebuie să fie curajos, să asume riscuri și să facă alegeri critice pentru a ieși în evidență ca artist individual.

Valoarea estetică a unei opere de artă este o parte integrantă a operei în sine și nu există definiții universale acceptate ale calității muzicale. O piesă muzicală poate îndeplini funcții specifice și aceste funcții nu ar trebui subestimate, însă nu pot înlocui niciodată calitatea artistică a operei.

Standardele de calitate în muzică se dezvoltă în cadrul tradițiilor muzicale. Mai exact, experiența artistică și așteptările încorporate într-o tradiție muzicală formează baza prin care poate fi evaluată calitatea muzicală. Interpreții, compozitorii sau producătorii își imprimă propria personalitate în interpretările sau compozițiile lor. Personalitățile lor disting propriile interpretări/compoziții de creațiile altor artiști. Caracteristicile personale pot fi evidente în aspectele tehnice, interpretative, idiomatiche, originale, autentice și imaginative ale operei [4].

Învățământul muzical superior se definește ca un studiu muzical realizat la nivelul învățământului superior, cu accentul principal pe evoluția practică și creativă a studenților. Această formă de învățământ este furnizată, în principal, de instituții specializate precum conservatoare, musikhochschulen, academii de muzică și universități de muzică, care pot fi entități independente sau departamente în cadrul unor instituții multidisciplinare mai mari. Termenul „conservator” este utilizat aici într-un sens global pentru a acoperi toate aceste tipuri de instituții. Asociația Europeană a Conservatoarelor (AEC) reprezintă peste 270 de astfel de instituții de învățământ muzical superior din întreaga Europă, AMTAP este membru AEC din toamna 2023 [2]. Procesul de la Bologna a jucat un rol semnificativ în

convergența programelor de conservator, recunoscând în prezent învățământul muzical superior pentru ciclurile de studiu 1 și, în majoritatea țărilor, și pentru ciclul de studiu 2, cu tot mai multe instituții care oferă sau dezvoltă programe de studiu pentru ciclul 3.

Formarea în învățământul muzical superior depinde esențial de studenții cu abilități muzicale semnificative înainte de admitere. Școlile primare și secundare nu asigură întotdeauna dezvoltarea acestor competențe, impunând conservatoarelor evaluări speciale, inclusiv audiții live cu comisii de profesori.

Eliminarea barierelor din calea mobilității în învățământul muzical superior trebuie privită într-un context de tradiție în care studenții se mută între instituții și țări, progresând ca muzicieni. Calificările, deși universal recunoscute, nu substituie necesitatea de a evalua abilitățile studenților prin audiții, esențiale pentru admiterea în cele trei cicluri de învățământ superior. Această formă de selecție la începutul fiecărui ciclu servește drept mecanism crucial pentru instituții de a echilibra disciplinele și grupurile instrumentale și pentru a forma ansambluri specifice și a studia repertoriul corespunzător [4].

Procesul de învățare în învățământul muzical superior se axează pe dezvoltarea personală și artistică, iar învățarea și predarea 1 la 1 reprezintă un element capital pentru majoritatea studenților. Educația studenților îmbină elemente formale și informale și include experiențe regulate în mediul profesional.

Obținerea unui nivel artistic înalt necesită stăpânirea provocărilor tehnice și intelectuale, împreună cu dezvoltarea maturității artistice. Prin urmare, durata studiilor pentru învățământul muzical superior probabil depășește minimumul de trei ani pentru programele ciclului 1 menționat în Declarația de la Bologna, fiind mai extinsă decât durata standard a altor discipline [3].

Conceptul de capacitate de inserție profesională, menționat în Declarația de la Bologna, este problematic în contextul învățământului muzical superior. Deși există cariere organizate pentru muzicieni cu contracte permanente, mulți absolvenți de conservator aleg să devină artiști independenți, combinând diverse sarcini profesionale în ceea ce se numește „carieră de portofoliu”. Astfel, carierele muzicale se bazează adesea în mod semnificativ mai mult pe munca antreprenorială independentă decât pe alte domenii profesionale.

Învățământul superior muzical își propune să ofere fiecărui student un mediu optimizat pentru dezvoltarea unui profil artistic distinctiv. Un astfel de mediu valorizează individualitatea fiecărui profesor și student; apreciază și sprijină căutarea și schimbul de cunoștințe; apreciază discuțiile deschise și dialogul. Chiar dacă obiectivitatea poate fi aplicată unui număr de aspecte și concepte legate de abilitățile muzicale, în cele din urmă,

nu există soluții finale sau adevăruri în muzică, nu există o singură metodă sau cale care să atingă obiectivele artistice. Este nevoie de un mediu de susținere pentru dezvoltarea studenților. În plus, un astfel de mediu demonstrează deschidere față de diversitatea pieței muncii și este util în susținerea unui dialog continuu cu o mare varietate de comunități profesionale. În cele din urmă, stabilește scena pentru explorarea potențialului artistic în întâlnirile dintre alte culturi și tradiții muzicale și pentru pregătirea studenților săi pentru mobilitatea internațională.

Artele împărtășesc multe trăsături comune cu alte discipline în ceea ce privește evaluarea și asigurarea calității la nivelul învățământului superior. Cu toate acestea, pentru ca o procedură de evaluare să fie exactă și echitabilă, este necesar să se ia în considerare caracteristicile specifice domeniului. În acest context trebuie de menționat participarea Academiei de Muzică, Teatru și Arte Plastice în calitate de membru al proiectului ERASMUS+ QFORTE - *Enhancement of Quality Assurance in Higher Education System in Moldova / Îmbunătățirea asigurării calității în Sistemul de învățământ superior din Moldova*, număr de referință 618742-EPP-1-2020-1-MD-EPPKA2-CBHE-SP, scopul căruia a fost integrarea temeinică a Republicii Moldova prin îmbunătățirea asigurării calității în sistemul de învățământ superior. În cadrul acestui proiect AMTAP a dezvoltat un set de acte în care sunt incluși și indicatori caracteristici domeniului artistic.

În concluzie, formulăm câteva recomandări pentru procesul de acreditare, având în vedere respectarea naturii muzicii și relațiile acesteia cu educația și formarea. Este esențial să recunoaștem muzica ca un mediu unic, nonverbal, destinat comunicării, discursului și percepției. De asemenea, este important să demonstrăm înțelegerea și respectul pentru multiplele moduri în care aceste elemente sunt organizate, aranjate în dependență de prioritatea lor și integrate pentru a dezvolta și sintetiza capacitățile artistice, intelectuale și fizice ale studenților. În plus, trebuie să recunoaștem și să sprijinim necesitatea unor programe de învățământ care includ lecții individuale, ansambluri, cursuri și proiecte finale, precum recitaluri și compoziții. Alocarea timpului trebuie să reflecte esența muzicii și a învățării muzicii, inclusiv timpul necesar pentru dezvoltarea integrării cunoștințelor și abilităților artistice, intelectuale și fizice. Este la fel de important să descriem în prealabil scopul oricărei examinări și criteriile specifice pe care se va baza evaluarea, pentru a evita confuzia dintre criteriile artistice și educaționale cu cele economice și de piață. Aceste măsuri sunt necesare pentru a asigura un proces de acreditare care respectă pe deplin natura muzicii și contribuie la o educație și formare de calitate.

Notă: Articolul a fost elaborat în cadrul proiectului *Enhancement of Quality Assurance in Higher Education System in Moldova / Îmbunătățirea asigurării calității în Sistemul de învățământ superior din Moldova*, număr de referință 618742-EPP-1-2020-1-MD-EPPKA2-CBHE-SP. Proiectul a fost finanțat de Comisia Europeană, în cadrul programului ERASMUS+.

Sprijinul Comisiei Europene pentru elaborarea articolului dat nu constituie neapărat și o aprobare a conținutului. Acesta reflectă în exclusivitate părerea autorului și Comisia Europeană nu poate fi făcută responsabilă pentru informațiile prezentate și utilizarea lor ulterioară.

Referințe bibliografice

1. *Higher Education Management and Policy* [online]. 2007, vol. 19 (1), pp. 1–24 [accesat 6 noiem. 2023]. Disponibil: <https://doi.org/10.1787/hemp-v19-art1-en>.
2. *European Association of Conservatoires (AEC)*. About AEC [online]. [accesat 4 noiem. 2023]. Disponibil: [//aec-music.eu/project/empowering-artists-as-makers-in-society/](https://aec-music.eu/project/empowering-artists-as-makers-in-society/).
3. *European Association for Quality Assurance in Higher Education – ENQA: Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area* [online]. [accesat 5 noiem. 2023]. Disponibil: https://enqa.eu/wp-content/uploads/2013/06/ESG_3edition-2.pdf.
4. *Quality assurance and accreditation in higher music education* [online]. [accesat 3 noiem. 2023]. Disponibil: <https://aec-music.eu/userfiles/File/aec-framework-document-quality-assurance-and-accreditation-in-higher-music-education-en.pdf>.